Pudlaśki Panteon?

Jan Maksimjuk

A čom nam ne poprobuvati złožyti spis vybitnych ludi, kotory vrodilisie na Pudlašy, zvezali svoje życie z Pudlašom abo šče jakimś inšym sposobom zasłužyli na toje, kob pudlašuki pro jich pomnili?

Okazija dla takoho spisu je ne aby-jakaja. U nastupnum roci, 2013, jakraz prypadaje 500-liêtije Pudlaśkoho vojevôdstva. U 1513 roci korol Pôlščy (1507-1548) i Veliki kniaź litovśki (1506-1548) Zygmunt (Žygimont) I Stary stvoryv Pudlaśkie vojevôdstvo v Velikum Kniastvi Litovśkum. Historyčnym jadrom Pudlaša byli zemli: biêlśka, dorohičynśka, melnićka, kobrynśka, berestiêjśka, kamenećka. Stolicieju vojevôdstva stav Dorohičyn nad Buhom. U 1569 roci, posli Lublinśkoji uniji, Pudlaśkie vojevôdstvo odyjšło do Korony, a kobrynśka, berestiêjśka i kamenećka zemli byli dołučany do novoho, Berestiêjśkoho vojevôdstva.

Hranici Pudlaśkoho vojevôdstva minialisie, jak od povnočy, tak i od pôvdnia, potum pryjšła Rosija i vojevôdstvo propało, kob odroditisie v tak zvanuj II Rečpospolituj, a potum šče raz v PRL-i i III Rečpospolituj. Ale odčuvanie čohoś spôlnoho dla pudlašanuv (pudlašôv, pudlašukôv) zostavałosie protiahom ciêłoji siêtoji 500-liêtnioji historyji. Na Pudlašy kryžovalisie kulturno-movny pôlśko-ruśki (potum biłoruśki i ukrajinśki) vpływy, dovhi čas ode vyrazny byv tože vpływ žydôvśkoji religijno-kulturnoji tradyciji. Tak što, na moju dumku, kažny bôls-menš objektyvny „pudlaśki Panteon” bude vključati peredstavnikuv jak minimum štyroch etnosuv (pôlśkoho, biłoruśkoho, ukrajinśkoho, žydôvśkoho).

Ja maju kilka proponovuv, kob začati siêtu zabavu zo składaniom spisu vybitnych osobistostiuv, zvjazanych jakimś sposobom z Pudlašom. Jak dumaju, spis varto začati od peršych pudlaśkich vojevoduv, prynajmi tych, kotory byli vojevodami Pudlaša v VKL, do Lublińskoji uniji. A potum uže podług osobistoho vyboru i upodobania. Koli v vas je svojiê kandydaty do „pudlaśkoho Panteonu", davajte pokidajte svojiê proponovy jak komentarê pud siêtym tekstom abo jak vpisy na našum Forumi.

Ja proponuju:

Ivan (Semjonovič) Sapiêha (1450-1517) — pudlaśki vojevoda v 1513-1517.

Ivan (Bohdanovič) Sapiêha (1485-1546) — pudlaśki vojevoda v 1529-1541.

Paveł Sapiêha (1490-1579) — pudlaśki vojevoda v 1555-1558.

Vasil Tyškievič (1492-1571) — pudlaśki vojevoda v 1558-1569.

Tadeuš Kostiuško (1746-1817) — zmahar za svobodu Pôlščy i ZŠA. Urodivsie v folvarku Merečôvščyna na Poliêsi, joho simja miêła rodovy majontok v Siechnovičach, jakije naležali do historyčnoji Kamenećkoji zemliê Pudlaša.

Michał Bobrôvśki (1784-1848) — unijaćki i (od 1838) pravosłavny duchovnik, profesor Vilenśkoho Universytetu. Odkryv tzv. Supraśki Kodeks (najstaršy i najbôlš istotny rukopisny pomnik cerkovnosłovjanśkoji piśmennosti). Urodivsie v Vôlci (diś Vurlańska gmina Bilśkovoho poviêtu), umer u Šerešovi (diś horodśki posiôłok v Pružańskum rajoni Berestiêjśkoji obłasti). Biłoruśkoju movoju ličyv našu pudlaśku movu, na kotoruj my pišemo na Svoja.org!

Ihnat Daniłovič (1787-1843) — odin z najvelikšych historykuv i znavciôv Velikoho Kniastva Litovśkoho, dosliêdčyk liêtopisnych i pravnych pomnikuv VKL (pudhotoviv perše naukove vydanie Statutu VKL 1529). Profesor Vilenśkoho Universytetu. Razom z Michałom Bobrôvśkim u 1822 roci v Supraśkum monastyrovi odkryv tak zvany Litovśki liêtopis 1446. Urodivsie v Hrynievičach koło Biêlśka, umer u Čechiji.

Mikoła Jančuk (1859-1921) — pudlaśki etnograf, folkloryst i piśmennik. Peršy čôłoviêk, kotory stav sviêdomo pisati po-pudlaśki, kob zachovati našu pudlaśku movu od smerti. Urodivsie v Kornici na puvdennum Pudlašy (diś Stara Kornica v Łosićkum poviêti Mazoviećkoho vojevôdstva), umer u Moskviê. Bôlš pro joho...

Usievołod Ihnatovśki (1881-1931) — biłoruśki historyk, hromadśko-polityčny dijač. Peršy prezydent Biłoruśkoho Instytutu Kultury i Biłoruśkoji Akademiji Nauk. Urodivsie v Tokarach (vjoska v gmini Melnik na pôlśko-biłoruśkuj hranici), zastrêlivsie (abo joho zastrêlili) u Minśku.

Josif Langbard (1882-1951) — soviêćki biłoruśki architekt. Podług joho projektuv byli zbudovany, sered inšoho, Dom Uradu, Teatr Opery i Baletu i Dôm Čyrvonoji Armiji v Minśku. Urodivsie v žydôvśkuj simjiê v Biêlśku na Pudlašy, umer u Leningradi.

* * *

Propozycija od Aleksandra:

Usievołod Jakimjuk (1902-1991) – konstruktor samolotuv. Urodivsie v Kožyni v simjiê

pravosłavnoho batiuški, učyvsie v Vilni, a potum na Sorboni. U mižyvojenny čas byv konstruktorom pôlśkoho pasažyrśkoho samolota „Wicher” i myslivśkoho „Jastrząb”. Posli vujny praciovav u Franciji jak odin z architektuv zvyšzvukovoho pasažyrśkoho samolota „Concorde”. Umer u Paryžy. Artykuł pro joho v pôlśkuj Wikipedii...

Jak czytamy alfabet podlaski

Język podlaski zapisujemy zmodyfikowanym alfabetem łacińskim, różniącym się nieco od alfabetu polskiego. Poniżej podajemy zasady czytania liter, które nie występują w alfabecie polskim, oraz tych, których wymowa w gwarach podlaskich różni się od wymowy literackiej w języku polskim.

Litery ***Č č, Š š, Ž ž*** czytamy odpowiednio jak polskie ***Cz cz, Sz sz, Ż ż***.

Litery ***Ď ď, Ť ť*** czytamy odpowiednio jak ***miękkie d, t*** w języku rosyjskim (***дь, mь***).

Literę ***V v*** czytamy jak polskie ***W w***.

Literę ***H h*** czytamy dźwięcznie, to znaczy jak ***dźwięczny odpowiednik głoski Ch ch.***

Literę ***Ł ł*** czytamy bez zaokrąglenia warg, dotykając językiem przednich zębów, jak ***Л л*** w języku białoruskim lub rosyjskim.

Dyftong ***Ô ô*** czytamy zaczynając od ***u*** i szybko przechodząc do ***o***.

Dyftong ***IÊ iê*** czytamy zaczynając od ***i*** i szybko przechodząc do ***e***.

Dyftong ***Ê ê*** czytamy zaczynając od ***y*** i szybko przechodząc do ***e***.

Pozostałe litery alfabetu podlaskiego czytamy jak odpowiednie litery w alfabecie polskim.

Wspierajmy Svoja.org

Niniejszą lekturę pobraliście Państwo z biblioteki serwisu Svoja.org lub zrobiła to osoba, od której otrzymaliście Państwo ten plik. Wszystkie zasoby Svoja.org znajdują się w domenie publicznej, korzystanie z nich jest wolne od opłat.

Serwis Svoja.org założyliśmy na przełomie lat 2007 i 2008 z myślą o ratowaniu języka podlaskiego i jego dziedzictwa. Misję tę staramy się realizować w sposób maksymalnie spójny i uporządkowany, tzn. nadając temu mówionemu dotąd językowi formę literacką, własny alfabet i kodyfikację gramatyczną oraz utrwalając jego specyfikę i bogactwo syntaktyczne. To ostatnie zadanie realizujemy poprzez publikację tekstów oryginalnych oraz przekładów światowego dziedzictwa literackiego.

Nigdy nie zakładaliśmy, że będziemy zarabiać na tej działalności, i nie zamierzamy tego robić. Swoją pracę traktujemy jako spłatę długu wobec przodków, którzy nie dysponując dobrodziejstwami technologii zachowali nasz język do obecnych czasów i pokoleń potencjalnych użytkowników. Uważamy, że konsekwentne wprowadzanie języka na salony świata cyfrowego i jego „zadomowianie” w realiach epoki komunikacyjnej daje pewne nadzieje na dalsze [prze]trwanie.

Jeśli po lekturze e-booka, czytają Państwo również ten dodatek i mają podobne przemyślenia, to jakaś część naszej misji została wykonana.